

John Lahutsky en Alan Philps

Het weeskind

1

De halfopen deur

November – december 1994

‘Mag ik alstublieft iets hebben om mee te spelen?’

Vanya’s verzoek hing onbeantwoord in de lucht. De kamer was vol kinderen, maar niemand verroerde zich, behalve Nastja, de verzorgster, die luidruchtig de kamer schoonmaakte met een vochtig doekje. Vanya volgde haar op de voet, wanhopig wachtend op een antwoord. Maar ze bleef met haar rug naar hem toe gekeerd staan, terwijl ze naar het raamkozijn schuifelde, waar de piepkleine Valeria op lag, onbeweeglijk in een wipstoeltje dat nooit wipte. Valeria staarde voor zich uit zonder iets te zien en er was geen enkel contact – geen aanraking, geen woord, geen blik – tussen verzorgster en kind, terwijl Nastja alles schoonveegde, alsof ze een van de houten stukken speelgoed in de kast was. Toen de doek vlak bij de voet van een klein meisje kwam, deinsde het kind met een angstige blik in haar ogen terug.

Vanya hoopte dat Nastja zich zou omdraaien nadat ze het kozijn had gestoft en dat haar blik de zijne zou kruisen. Maar nee: ze liep naar de box, waar de blinde Tolja om zich heen tastte op zoek naar speelgoed dat er niet was, en ze mompelde afkeurend toen ze zag dat de kinderen op de rand hadden gebeten.

Nastja boog zich voorover om het blad af te nemen van het loopstoeltje waarin Igor zijn dagen doorbracht. Hij kon zich niet verplaatsen, omdat de stoel met een lap was vastgebonden aan de box.

Igor kromde zijn rug en sloeg met zijn achterhoofd tegen de spijlen van de box. Vanya zag dat de jongen Nastja's aandacht probeerde te trekken. Maar ook hem negeerde ze.

Vanya durfde Nastja niet nog een keer om speelgoed te vragen, uit angst voor wat ze hem zou aandoen. Als ze aan haar dienst begon, was ze altijd stil en humeurig, maar nadat ze pauze had gehad, begon ze tegen de kinderen te schreeuwen, of deed ze nog ergere dingen. Ze had Igor ooit eens van de commode de box in gegooid. Daarna zag Vanya dat hij een grote blauwe plek op zijn hoofd had.

De schrik sloeg Vanya om het hart toen hij het uitdrukkingloze gezicht van zijn vriendje Andrej zag, die tegenover hem zat aan hun kleine tafeltje. Wat hem nog meer zorgen baarde, was dat hij heen en weer wiegde zoals kinderen in een wipstoeltje doen. Dit kon de hele dag zo doorgaan, maar Vanya had een vriend nodig om mee te praten; hij was het enige andere kind in de kamer dat kon spreken. Vanya moest iets doen. Hij kon niet langer wachten tot Nastja zich zou omdraaien, die in de andere hoek van de kamer bezig was kleren op te vouwen. 'Mogen we alstublieft ons speelgoed, Nastja?' zei hij tegen haar, terwijl ze nog altijd met haar rug naar hem toe stond gekeerd.

Zijn vraag werd met een stilte beantwoord. Vanya bereidde zich voor op een van haar uitbarstingen. Hij hield zijn adem in terwijl hij zag hoe ze zich langzaam naar hem omdraaide. Ze zette een paar stapjes in de richting van een hoge plank en pakte een gehavende matroesjka, een houten poppetje waarin weer andere poppetjes zaten. Hij kon zijn opwinding nauwelijks verhullen toen ze met het stuk speelgoed naar hem toe kwam.

'Hier. Speel er maar mee met Andrej.' Ze zette het houten poppetje met een klap tussen de jongens op het tafeltje neer. Andrej hield op met wiegen, maar zijn blik bleef uitdrukkingloos.

Vanya ontdekte al snel dat sommige popjes van de matroesjka ontbraken of kapot waren, maar zelfs dit stuk speelgoed was beter dan niets. In alle rust zette hij de poppetjes op volgorde van grootte

voor Andrej naast elkaar neer. Toen draaide hij ze los en stopte de poppetjes weer in elkaar. Hij herhaalde het proces, maar nog altijd kwam er geen reactie van Andrej.

‘Kom op, Andrej. Nu ben jij aan de beurt,’ zei hij, op dringende fluisterton.

Andrej bleef voor zich uit staren, maar Vanya weigerde op te geven.

‘Ik rol er een naar jou toe, en dan moet jij hem pakken.’ Het poppetje rolde over de tafel, kwam tegen Andrejs borst aan en viel op de linoleumvloer. Andrej deed geen poging om het te pakken.

Vanya keek angstig om zich heen om te zien of Nastja de pop op de grond had horen vallen. Maar nee, ze was druk bezig een maillot op te vouwen.

‘Je hebt het niet eens geprobeerd, Andrej. Probeer het nu eens even.’

Hij hield het houten poppetje vlak voor het gezicht van zijn vriendje. Andrej draaide zijn hoofd een heel klein stukje om en keek er met een doffe blik naar. ‘Goed zo. Nu ga ik het weer naar je toe rollen.’

Ook dit keer bleef Andrej onbeweeglijk zitten en liet hij de pop van de tafel afrollen. Ditmaal hoorde Nastja het wel.

‘Dus jullie gooien jullie speelgoed gewoon op de grond? Ik had ze al gezegd dat jullie niet met speelgoed kunnen spelen.’ Boos pakte ze de rest van de poppen van tafel en Vanya zag geschrokken dat ze ze terugzette op de hoge plank. Toen ging ze zitten om formulieren in te vullen.

Vanya staaarde naar het tafelblad, dat nu even leeg was als de rest van de kamer. Hij keek naar Andrej, die weigerde hem in de ogen te kijken. Weer wiegde hij van voren naar achteren. Igor sloeg zijn hoofd steeds harder tegen de spijlen van de box. Tussen de slagen door hoorde Vanya de kleine Valeria op de rand bijten.

Zijn blik viel op de radiator onder het raam. Hij glimlachte om de gedrongen vorm ervan en de herinnering aan het ruwe opper-

vlak van het metaal en de geruststellende warmte die het uitstraalde. Hij wilde dolgraag van zijn stoel glijden, ernaartoe kruipen en het aanraken, maar alleen zijn lievelingsverzorgster, die hij tante Valentina noemde, stond toe dat hij zich door de kamer verplaatste. Nastja zou schreeuwen en krijsen als ze hem over de grond zag kruipen.

Hij herinnerde zich die fijne ochtend toen een man met een grote kist de kamer was binnen gekomen. Hij kondigde aan dat hij was gekomen om de radiator te repareren. Vanya wist de aandacht van de man te trekken door hem te vragen wie hij was, en hij mocht toekijken terwijl de man aan het werk ging. De man vertelde dat hij de loodgieter was en opende de kist, waar gereedschap van allerlei soorten en maten in bleek te zitten.

In zijn hele vierjarige leventje had Vanya nog nooit zo veel fascinerende voorwerpen bij elkaar gezien. De loodgieter merkte zijn belangstelling op en gaf hem een enorme kruissleutel om vast te houden; zelf pakte hij een moersleutel en begon de radiator los te schroeven. Vanya volgde elke beweging die hij maakte en vroeg hoe elk stuk gereedschap heette, en herhaalde de naam dan, zodat hij die zou onthouden. De loodgieter glimlachte en toen hij klaar was met de moersleutel, gaf hij hem aan Vanya om vast te houden. Gelukkig had Valentina die dag dienst en haalde ze Vanya niet weg. Hij glimlachte in zichzelf toen hij terugdacht aan een heel spannend moment, toen er water uit de buis stroomde en er een plasje op de grond ontstond. Valentina werd eropuit gestuurd om een doekje te halen. Toen vroeg de loodgieter om hem de moersleutel aan te geven, omdat hij die snel nodig had.

Vanya sloot zijn ogen en liet het in gedachten weer de revue passeren. Nu was hij de loodgieter en Andrej was zijn hulpje, dat de moersleutel voor hem vasthield. Hij zei: 'Snel, Andrej, geef me de moersleutel aan. De radiator lekt!' En dan gaf Andrej hem de moersleutel en draaide hij uit alle macht de moer vast. Dan hield de radiator op met lekken en maakte Valentina de boel droog. Hij zou

zijn gereedschap weer opbergen in de glanzende metalen kist en vertrekken om de volgende lekkende radiator te repareren. Wat zou dat heerlijk zijn!

Nastja schoof haar stoel met veel kabaal naar achteren en stond abrupt op. Vanya had haar al zo lang in de gaten gehouden dat hij wist dat haar plotselinge opstaan betekende dat ze ging pauzeren. Ze liep naar haar tas toe, die aan een haak aan de muur hing en haalde er een pakje sigaretten uit. Toen zocht ze in haar jaszakken naar een aansteker. Ze keek niet in de spiegel, zoals Tanja, die altijd haar lippen stiftte voor ze wegging.

Vanya sloeg haar met bonkend hart gade. Hij had gezien dat de deur die hun kamer met de kamer ernaast verbond op een kier stond. Gewoonlijk was die dicht. Wat een geluk – Nastja ging naar buiten, en ze had het niet gezien. Ineens voelde hij dat al zijn zintuigen op scherp kwamen te staan bij de gedachte aan een mogelijk avontuur. Als Nastja weg was, kon hij naar de deur kruipen en een kijkje nemen in de andere kamer, die de verzorgsters groep 1 noemden. Hij wist dat daar andere kinderen in zaten. Misschien was er wel een kind zoals hij bij, met wie hij kon praten. Hij keek naar Andrej, wiens gezicht weer uitdrukkingloos was. Zelfs als er geen andere kinderen waren, was er misschien een vriendelijke verzorgster die hij nooit eerder had gezien. Misschien zou ze iets aardigs tegen hem zeggen, dat hij zou onthouden en waar hij later, als ze lang in bed moesten liggen, aan kon terugdenken.

Met haar sigaretten in de hand aarzelde Nastja even voor ze de kamer verliet en ze keek in het rond. Vanya tuurde naar de grond en hield zijn adem in. Misschien kon ze zijn gedachten lezen en had ze door wat hij van plan was. Wat deed ze toch? Waarom aarzelde ze? Nu liep ze in de richting van de tussendeur. Vanya's hart klopte in zijn keel. Nu zou ze zien dat de deur open was, en zou ze hem dichtdoen, waardoor zijn kans op een avontuur was verkeken. Maar tot zijn opluchting zag hij dat Nastja haar tas van de haak pakte. Als door een wonder had ze niet gezien dat de tussendeur open was.

Vanya volgde haar met zijn ogen terwijl ze de gang in liep en hij hoorde de sleutel in het slot draaien.

Nu waren de kinderen alleen en er was geen tijd te verliezen. Vanya gleed van zijn stoel en kwam met een klap neer op de grond. Hij mocht niet kruipen. Ze zeiden dat de vloer vies was en dat hij dan ziek kon worden. Hij probeerde er niet aan te denken dat hij misschien geslagen zou worden als Nastja hem betrapte. Met alle kracht die hij in zijn armen had, trok hij zich voort over de glanzende vloer. Op het moment dat hij halverwege de kamer was, hoorde hij prachtig gezang door de open deur. Zo snel als hij kon, verplaatste hij zich.

Toen hij bij de deur was, duwde hij die een piepklein stukje verder open, zodat hij naar binnen kon kijken. Half verblind door de middagzon die door de vitrage scheen, ontwaarde hij een lang silhouet, dat omringd was met licht. Hij kneep zijn ogen samen. Het silhouet boog zich voorover en nam de vorm aan van een jonge vrouw, die voorzichtig een baby in een bed legde. Wat behandelde ze die baby teder, wat ging ze er zorgzaam mee om, en dat alles terwijl ze dat betoverende wijsje zong. Ze pakte een ander kind op en Vanya zag dat ze anders was gekleed dan de andere vrouwen in het kindertehuis. Ze droeg geen witte jas en haar lange benen waren in een spijkerbroek gestoken en haar haar was niet opgestoken, maar hing los.

Voor het eerst leek het alsof Vanya zijn tong was verloren. Hij aanschouwde het tafereel in stilte om de betovering niet te verbreken. Hij wilde alle details onthouden, zodat hij die naar boven kon halen als hij 's middags rusteloos in zijn bed lag.

De jonge vrouw liep de kamer rond met de baby in haar armen, en plotseling kruiste haar blik de zijne. Ze stopte niet met zingen, maar glimlachte naar hem. Vanya had verwacht dat er tegen hem zou worden geschreeuwd en dat hem verteld zou worden dat hij terug moest gaan naar zijn kamer, maar er werd geen woord tussen hen gewisseld. Hierdoor aangemoedigd, kroop hij een piepklein

stukje verder de babykamer in. Hij wilde dat hij daar kon wonen. Het was er heel anders. Zou hij misschien dromen, vroeg hij zich af, tot een harde stem achter hem blafte: ‘Kom terug, jij, Vanya! Je mag daar niet komen.’ Vanya herkende de stem van Nastja en hij schuifde terug naar groep 2. Nastja smeedt de tussendeur met een klap dicht en pakte hem onder zijn oksels beet; ze sleurde hem over de vloer en duwde hem terug in zijn stoel.

‘Doe dat nooit weer!’ snauwde ze in zijn gezicht, waardoor Vanya de misselijkmakende geur uit haar mond inademde.

Het was tijd voor het middageten. Vrouwen brachten twee grote aluminium pannen uit de keuken mee en een dienblad dat vol stond met zuigflessen gevuld met bruine soep en hoogopgestapelde kommen, en zetten dit alles op een tafel bij de deur. Vanya bekeek het dienblad nauwkeurig om te zien of er een bijzondere lekkernij voor hem op lag – een stukje brood. Geen van de andere kinderen kreeg brood, maar zijn lievelingsverzorgster, tante Valentina, nam altijd een stuk brood voor hem mee als ze dienst had. Vandaag was het Nastja’s dag, en zij gaf hem nooit brood. Maar misschien had de kok aan hem gedacht en een stukje brood tussen de flessen verstoppt.

Nastja schepte tien porties dunne aardappelpuree in de kommen die op een rij naast elkaar stonden. Vanya en Andrej kregen altijd als eersten, en zaten al klaar. Andrej was zelfs gestopt met schommelen. Nastja wendde zich echter tot Vanya en beet hem toe: ‘Na je schandalige gedrag van vanmorgen krijg jij als laatste. En je vriendje moet ook maar wachten.’

Beteuterd keek Vanya toe terwijl Nastja een kom pakte, op haar hurken naast Igors looprekje ging zitten, de kom tegen zijn kin duwde om zijn hoofd naar achteren te krijgen, en het eten met een grote lepel naar binnen schoof. Bij de eerste hap gaf Igor een gil. Vanya wist dat het eten zijn mond brandde. Maar Nastja ging zonder iets te zeggen door en bleef maar grote lepels vol aardappelpuree in zijn mond scheppen. Igor sribbelde tegen en probeerde zijn hoofd weg te draaien. ‘O, dus jij hebt geen honger vandaag?’ zei

Nastja. Ze stond op en zette de kom terug op tafel.

Ze tilde Tolja uit de box, kwakte hem neer in een stoel en pakte een andere kom. Vanya keek toe hoe de blinde jongen in de lucht tastte om zich te kunnen oriënteren op deze nieuwe plek. Terwijl hij aan de stoel voelde, duwde Nastja zijn hoofd naar achteren en begon de puree in zijn mond te lepelen. Vanya zag de lepel steeds sneller gaan, terwijl Tolja worstelde om het voedsel naar binnen te werken. Telkens als hij zijn hoofd wegdraaide om zichzelf de tijd te geven om te slikken, duwde Nastja het weer bruusk naar achteren en propte het voedsel naar binnen. Bijna even snel als ze het eten in zijn mond kon duwen, stroomde het weer uit zijn mond en liep het langs zijn kin op een oude lap. Al snel was de kom leeg en ging ze door naar het volgende kind.

Vervolgens pakte ze een van de flessen met bruine vloeistof en schuifelde naar de vensterbank waar Valeria lag. Ze stopte de speen in het piepkleine mondje van het meisje en kantelde de fles. Valeria was zo zwak dat Vanya haar gezuig amper kon horen. ‘Schiet op,’ zei Nastja, terwijl ze zich van het meisje afwendde en de kamer rondkeek. De cadans van Valeria’s gezuig vertraagde en stierf uiteindelijk weg, hoewel de fles nog bijna helemaal vol was. Nastja haalde hem ongeduldig weg en ging door naar het volgende kind.

Steeds hongeriger, zag Vanya hoe Nastja de routine van het mid-dageten afraffelde. Hij had vandaag echt behoefte aan een stuk brood. Misschien als hij het lief zou vragen... Nee, het was vandaag geen geschikte dag om om extraatjes te vragen. En inderdaad was er, toen Nastja de twee kommen met twee grote lepels met een klap voor de jongens op tafel zette, geen brood te bespeuren. ‘Niet knoeien,’ waarschuwde ze. In stilte lepelde Vanya en Andrej de koude brij naar binnen. Ze hadden niet eens iets om bij wijze van troost op te kauwen.

Terwijl de jongens aten, nam Nastja de kinderen een voor een mee naar de commode en ontdeed hen, zonder oogcontact te maken of maar een woord met ze te wisselen, van hun natte maillots en

besmeurde vodden, en verving die door droge. Toen liep ze langs Vanya en Andrej, en zette hen een voor een in een bed in de kamer ernaast. Het was middag, en ze moesten slapen.

Vanya zag vreselijk op tegen de saaie, eindeloos lange middagen die hij in zijn bed moest doorbrengen. Terwijl zijn beurt naderde, pijnigde hij zijn hersens op zoek naar een manier om het onvermijdelijke uit te stellen. Als tante Valentina dienst had, mocht hij bij haar zitten tot ze de anderen in bed had gelegd en leerde ze hem een gedicht of een liedje. Maar vandaag was het Nastja's dag. Ze had Andrej al in bed gestopt. Terwijl hij met veel vertoon zijn bord tot het allerlaatste beetje leegat om te laten zien dat hij nog niet klaar was, bedacht hij een manier om een gesprek met haar aan te knopen. Toen ze zich vooroverboog om hem op te tillen, vroeg hij: 'Hebt u het kleed gekocht?'

Nastja keek stomverbaasd. 'Hoe weet jij van mijn kleed?'

'Ik hoorde u erover praten met de dokter. U zei dat u een kleed had gezien op de markt en het na uw werk ging kopen.'

'Ja, ik heb het gekocht. Inderdaad.'

'Is het mooi?'

'Ja, heel erg.' Het was even stil toen ze hem optilde.

'Wat is een markt, Nastja?'

'Een plek waar je dingen kunt kopen. Maar nu is het tijd voor je middagdutje.'

'Maar ik ben niet moe.' Nastja reageerde niet. Ze had te veel haast om hem in zijn bed te krijgen. Toen ze de deur achter zich dichtdeed, liet ze Vanya alleen achter, starend door de spijlen van zijn bed naar de barsten in de muur. Met zijn vingers volgde hij de scheurtjes in het schilderwerk stuk voor stuk over alle spijlen heen tot aan het voeteneind. Hij voelde de eindeloze tijd die voor hem lag op hem drukken en wist dat het al donker zou zijn voor hij werd bevrijd. De andere kinderen waren rusteloos en lagen te jammeren in hun bedjes, die tegen de vier muren van de kamer stonden.

Hij sloot zich af voor de erbarmelijke geluiden van de andere